

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi osa-aikaeläkettä ja yksilöllistä varhaiseläkettä koskevien säännösten muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yksityisten alojen työeläkejärjestelmää koskevien lakien säännöksiä osa-aikaeläkkeen alaikärajasta ja osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän eläkkeen määräytymisestä.

Osa-aikaeläkkeen alaikäraja muutetaan pysyvästi 58 vuodeksi lain tasolla. Muutos koskee vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneitä henkilöitä. Heillä myös osa-aikaeläkkeellä olosta kertyvän vanhuuseläkkeen määrää pienennetään. Sen sijaan osa-aikaeläkkeen saajalle myönnettävä työkyvyttömyyseläke säädettäisiin kokoaikaista työntekoa vastaavaksi.

Tällaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen liitetään samanlainen työnantajan vastuu kuin työnantajalla on muistakin työkyvyttömyyseläkkeistä.

Lisäksi ehdotetaan työaikalakiin siirrettäväksi nykyisen määräaikaisen lain säännös siitä, että työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että osa-aikaeläkkeelle haluava työntekijä voisi siirtyä osa-aikatyöhön.

Ennen vuotta 1947 syntyneillä työntekijöillä ja yrittäjillä säilyy osa-aikaeläkkeen nykyinen 56 vuoden alaikäraja. Myös osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuuseläkkeen ja työkyvyttömyyseläkkeen määräytyminen pysyy näillä ikäluokilla ennallaan.

Lisäksi ehdotetaan, että yksityisten alojen työeläkejärjestelmästä ja kansaneläkejärjestelmästä ei enää myönnetä

yksilöllistä varhaiseläkettä vuoden 1943 jälkeen syntyneille työntekijöille tai yrittäjille. Ennen vuotta 1944 syntyneillä henkilöillä säilyy mahdollisuus saada yksilöllistä varhaiseläkettä nykyisen lain mukaisesti.

Lisäksi ehdotetaan, että työttömyyseläkkeen työhistoriaa koskevaa vaatimusta tarkistetaan erällä ennen 1945 syntyneillä työntekijöillä kohtuuttomien välinputoamisten estämiseksi.

Yksityisten alojen työeläkejärjestelmää koskevat muutokset perustuvat työmarkkinoiden keskusjärjestöjen 12 päivänä marraskuuta 2001 tekemään yksityisalojen työeläkkeiden kehittämistä koskevaan periaatesopimukseen.

Hallitus on todennut kannanotossaan 13 päivänä marraskuuta 2001, että työmarkkinoiden keskusjärjestöjen edellä mainittu periaatesopimus vastaa hallituksen tavoitteita työeläkkeiden kehittämiseksi työssä pysymistä, työkykyä ja työllistymistä tukevaan suuntaan sekä varhaiseläkejärjestelmässä työeläkelainsäädännön mukaisen ansiosidonnaisuusperiaatteen kehittämiseksi.

Työttömyyseläkettä koskevat lainmuutokset ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä elokuuta 2002 ja muut lainmuutokset 1 päivänä tammikuuta 2003.

Osa-aikaeläkkeen ikärajan nousu toteutuu vuoden 2005 alusta, ja yksilöllinen varhaiseläke poistuisi vuonna 1944 ja sen jälkeen syntyneiltä vuoden 2004 alusta.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Joustavaa eläkeikäjärjestelyä koskeva lainsäädäntö ja käytäntö

Joustavaa eläkeikää koskeva uudistus toteutettiin yksityisten alojen työeläkejärjestelmässä ja kansaneläkejärjestelmässä vuoden 1986 alusta. Tuolloin säädettiin yksilöllisestä varhaiseläkkeestä sekä mahdollisuudesta jäädä varhennetulle vanhuuseläkkeelle 60 vuoden iästä alkaen tai lykätä vanhuuseläkkeelle siirtymistä 65 vuoden iän jälkeen. Yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja säädettiin aluksi 55 vuotta. Yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikäraja korotettiin vuoden 1994 alusta 58 vuoteen. Ikärajan korottamisen lisäksi työssä jatkaminen tehtiin työntekijälle eläkkeelle siirtymistä houkuttelevammaksi siten, että työn jatkaminen paransi eläketurvan tasoa. Työttömyyseläkkeen alaikäraja on ollut 60 vuotta vuodesta 1985. Sen saamisen edellytyksenä on vuodesta 1994 ollut muun muassa, että henkilö on 15 viimeisen vuoden aikana vähintään viisi vuotta ansainnut työ- tai virkasuhteen perusteella eläkettä. Edellytystä perusteltiin sillä, että työttömien toimeentulosta huolehtimisen on ensisijaisesti tapahduttava työttömyyspäivärahan turvin ja että työttömyyseläkettä ei ole tarkoitettu toimeentuloksi sellaiselle väestöosalle, joka ei ole ollut työelämässä. Vuoden 2000 alusta yksilöllisen varhaiseläkkeen ikäraja korotettiin 60 vuoteen. Samalla kun työttömyyseläkkeen määrää pienennettiin, työttömyyseläkkeelle pääsyä helpotettiin. Myös työttömyyseläkkeestä työnantajalle aiheutuvia omavastuukustannuksia lisättiin.

Toisaalta vähennettiin työnantajalle työkyvyttömyyseläkkeestä aiheutuvia kustannuksia. Tavoitteena oli edistää ikääntyneiden henkilöiden työssä jatkamista ja myöhentää heidän eläkkeelle siirtymistään. Vuoden 1987 alusta varhaiseläkkeisiin lisättiin osa-aikaeläke, jonka alaikäraja oli alun perin 60 vuotta. Ikäraja alennettiin vuoden 1994 alusta 58 vuoteen, jotta ikääntyvällä työntekijällä olisi vaihtoehtoja vähentää asteittain työntekoa. Ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyö- ja osa-aikaeläkejärjestelystä annettulla väliaikaisella lailla (227/1998) ikäraja alennettiin 56 vuoteen 1 päivästä heinäkuuta 1998 vuoden 2000 loppuun. Samana vuonna parannettiin osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävää työkyvyttömyyseläkkeen määrää. Laki säädettiin määräaikaiseksi, jotta lain voimassaoloaikana saataisiin kokemuksia siitä, pystytäänkö ikääntyville työntekijöille luomaan tarvittavia osa-aikatyötilaisuuksia. Vuonna 1999 väliaikaisen lain voimassaoloaikaa pidennettiin vuoden 2002 loppuun, koska ei ollut vielä riittävästi tietoa osa-aikaeläkkeen vaikutuksesta työssä jatkamiseen.

Yksilöllinen varhaiseläke

Työntekijäin eläkelain (395/1961; TEL) 4 e §:n mukaan 60 vuotta täyttäneellä henkilöllä on oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä. Edellytyksenä on, että hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan

ansiotyötään. Lisäksi edellytetään, että hänen eläkettä määrättäessä luetaan eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi eläkeikään jäljellä oleva aika eli tuleva aika ja että hän luopuu laissa säädetyin tavoin ansiotyöstä.

Työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain (1263/1999) voimaantulosäännöksen mukaan ennen vuotta 1944 syntyneet henkilöt säilyttivät oikeutensa saada yksilöllistä varhaiseläkettä 58 vuotta täytettyään.

TEL:n 4 e §:ää vastaava säännös on lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962; LEL) 4 a §:ssä. Viittaussäännösten perusteella edellä mainittu TEL:n säännös koskee myös taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelain (662/1985; TaEL) sekä yrittäjien eläkelain (468/1969; YEL) ja maatalousyrittäjien eläkelain (467/1969; MYEL) mukaisia eläkkeitä.

Yksilöllistä varhaiseläkettä koskevat säännökset ovat myös merimieseläkelain (72/1956; MEL) 15 §:ssä. Ne vastaavat TEL:n säännöksiä.

Kansaneläkelain (347/1956; KEL) 20 §:n 1 momentissa ja 22 a §:n 1 momentissa on kansaneläkettä koskevat säännökset yksilöllisestä varhaiseläkkeestä. KEL:n muuttamisesta annetun lain (1271/1999) voimaantulosäännöksen mukaan ennen vuotta 1944 syntyneet henkilöt säilyttivät oikeutensa saada yksilöllistä varhaiseläkettä 58 vuotta täytettyään.

Osa-aikaeläke

TEL:n 4 f §:n 1 momentin johdantokappaleen mukaan oikeus saada osa-aikaeläkettä on osa-aikatyöhön siirtyneellä 58 mutta ei 65 vuotta täyttäneellä työntekijällä momentissa mainituin edellytyksin. TEL:n 4 g §:n 1 momentin mukaan osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta.

Kun osa-aikaeläkkeen saaja täyttää 65 vuotta

ja lopettaa osa-aikatyönsä, hänelle myönnetään siihen mennessä kertyneen työhistorian ja osa-aikaeläkkeellä oloajan perusteella laskettava vanhuuseläke. TEL:n 5 §:n 2 momentin mukaan osa-aikatyöstä eläkettä kertyy 1,5 prosenttia vuodessa sen kalenterivuoden alkuun, jonka aikana osa-aikatyöntekijä täyttää 60 vuotta, ja siitä eteenpäin 65 vuoden iän täyttämiseen asti 2,5 prosenttia. TEL:n 5 §:n 6 momentin mukaan osa-aikaeläkkeellä oloajalta eläkettä kertyy 1,5 prosenttia kokoaikatyön ja osa-aikatyön ansiotulojen erotuksen perusteella laskettavasta ansion alenemasta.

Jos osa-aikatyöntekijä 65 vuotta täytettyään edelleen jatkaa osa-aikatyötä, osa-aikaeläke muuttuu TEL:n 4 g §:n 2 momentin mukaan saman suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi. Kun työntekijä tämän jälkeen lopettaa osa-aikatyön, tähän työhön perustuneeseen vanhuuseläkkeen osaan maksetaan 5 a §:n 1 momentin mukainen lykkäyskorotus ja eläkkeeseen lisätään 5 §:n 6 momentin mukaisesti laskettu eläkkeellä olon ajalta ansion alenemasta kertynyt eläkkeenosa.

Osa-aikaeläkkeellä olevalle työntekijälle myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen osa-aikatyöhön perustuva eläkkeenosa ja osa-aikaeläkkeellä oloajalta laskettava eläkkeenosa määräytyvät samalla tavalla kuin vanhuuseläkkeessä TEL:n 5 §:n 1 ja 2 momentin sekä 5 §:n 6 momentin mukaisesti. Jos tällaiseen työkyvyttömyyseläkkeeseen liittyy tulevan ajan eläkeosuus, sen karttumisprosentti määräytyy samoin kuin yleensäkin TEL:n 5 §:n 3 momentin mukaisesti siten, että 50 ja 60 vuoden iän välisenä aikana karttumisprosentti on 1,2 prosenttia ja 60 ja 65 vuoden iän välisenä aikana 0,8 prosenttia.

TEL:n säännökset osa-aikaeläkkeestä koskevat LEL:n 4 §:n 6 momentissa ja 13 a §:ssä, MYEL:n 6 ja 19 §:ssä sekä YEL:n 5 ja 17 §:ssä olevan viittaussäännöksen perusteella myös näiden eläkelakien mukaisia eläkkeitä.

MEL:ssä on osa-aikaeläkettä koskevat säännökset lain 14 b ja 14 c §:ssä.

Ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyö- ja osa-aikaeläkejärjestelystä annetun lain 1 §:n mukaan työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi

tehdä osa-aikatyötä, jos työntekijä haluaa siirtyäkseen osa-aikaeläkkeelle tehdä säännöllistä työaikaa lyhyemmän ajan työtä. Työajan lyhentäminen toteutetaan työnantajan ja työntekijän sopimalla tavalla ottaen huomioon työntekijän tarpeet sekä tuotanto- ja palvelutoiminta.

Ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyö- ja osa-aikaeläkejärjestelystä annetun lain 2 §:n 1 momentin mukaan työntekijällä, joka on täyttänyt 56 vuotta, on sen estämättä, mitä TEL:n 4 f §:n 1 momentissa säädetään osa-aikaeläkkeen saamisen alaikärajasta, oikeus osa-aikaeläkkeeseen, jos edellä mainitussa laissa säädettyt osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset muuten täyttyvät. Saman pykälän 2 momentin mukaan 1 momentissa säädetty koskee myös YEL:ssä ja MYEL:ssä tarkoitettua yrittäjää. Viittaussäännösten perusteella laki koskee myös LEL:n ja MEL:n mukaisia eläkkeitä. Laki oli voimassa vuoden 2000 loppuun, mutta sen voimassaoloaika jatkettiin vuoden 2002 loppuun lailla ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyö- ja osa-aikaeläkejärjestelystä annetun lain 3 §:n muuttamisesta (1269/1999).

Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen kustantamisesta säädetään TEL:n 12 §:n 1 momentin 2 kohdassa. Yleensä täysitehoisten työkyvyttömyyseläkkeiden neljästä viidesosasta vastaa yksin se eläkelaitos, jonka piiriin työntekijä on kuulunut sen työsuhteen perusteella, johon tuleva aika liittyy. Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävä työkyvyttömyyseläke on säädetty tämän järjestelyn ulkopuolelle, ja siitä vastaavat eläkelaitoksen yhteisesti saman momentin 4 kohdan mukaan.

1.2. Nykytilan arviointi

Joustavista eläkeuudoista erityisesti yksilöllinen varhaiseläke on helpottanut pitkän työuran tehneiden ja kuluttavissa ammateissa toimineiden ikääntyvien työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Toisaalta on erityisesti ikärakenteen muutoksen takia syytä jatkaa toimia, joilla tuetaan ikääntyvien henkilöiden mahdollisimman täysipainoista työelämään

osallistumista. Vaikka erityisesti 55—59-vuotiaiden työllisyysaste on viime vuosina parantunut, työssä jatkaminen vanhuuseläkeikäen asti on yhä harvinaista.

Suomessa keskimääräinen eläkkeelle siirtymisikä on edelleen huomattavasti alempi kuin 65 vuoden vanhuuseläkeikä. Työssä jatkamista on pyritty edistämään muuttamalla useaan otteeseen varhaiseläkkeiden alaikärajaja. Joulukuun lopussa 2001 yksityisten alojen työeläkelakien mukaisella yksilöllisellä varhaiseläkkeellä oli 22 533 henkilöä, ja kansaneläkejärjestelmässä 6 867 henkilöä. Vuonna 2001 yksilöllisiä varhaiseläkkeitä alkoi yksityisten alojen työeläkelakien mukaan 2 517 kappaletta ja kansaneläkejärjestelmässä 890 kappaletta.

Osa-aikaeläkkeelle jäätin heti sen säätämisen jälkeen arvioitua vähemmän. Tuolloin yksilöllisen varhaiseläkkeen alaikäraja oli osa-aikaeläkkeen alaikärajan matalampi. Osa-aikaeläkkeen alaikärajan alentamisen jälkeen vuonna 1998 osa-aikaeläkeläisten määrät lähtivät nopeaan kasvuun. Siten voidaan olettaa, että osa-aikaeläke korvasi osaltaan yksilöllistä varhaiseläkettä. Joulukuun lopussa 2001 yksityisten alojen työeläkelakien mukaisella osa-aikaeläkkeellä oli 16 677 henkilöä. Vuonna 2001 osa-aikaeläkkeitä alkoi 5 666 kappaletta.

Aikaisemmilla lainmuutoksilla ja ikääntyvien työntekijöiden työolojen kehittämisellä ei ole onnistuttu korottamaan eläkkeelle siirtymisikää riittävästi.

Keskimääräisellä eläkkeellesiirtymisellä on työeläkkeiden rahoituksen kestävyys kannalta keskeinen merkitys. Ongelma korostuu kun suuret ikäluokat saavuttavat varhaiseläkkeisiin oikeuttavat alaikärajat.

Työttömyyseläkkeen saamisen edellytyksenä oleva viiden vuoden työssäoloedellytys 15 vuoden aikana on pitkään jatkuneen suurtyöttömyyden oloissa usein osoittautunut vaikeaksi täyttää, vaikka työtä on aktiivisesti etsitty. Hylkäävän ratkaisun työttömyyseläkehakemukseensa työssäoloedellytyksen täyttämättä jäämisen vuoksi saaneita henkilöitä on eläketurvakeskuksen eläkerekisterin mukaan 1 218. Lisäksi on henkilöitä, jotka eivät ole

hakeneet eläkettä saatuaan tietää, että heillä ei täyty työssäoloedellytys. Näiden lisäksi väliinpuotoajia saattaa olla niiden henkilöiden joukossa, jotka saavat edelleen päivärahaa tai työmarkkinatukea ja täyttävät työttömyyseläkkeeseen oikeuttavan 60 vuoden iän myöhemmin.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Hallitusohjelman mukaan työelämässä, työkykyä ylläpitävässä toiminnassa ja koulutuspolitiikassa sekä eläke- ja työttömyysturvajärjestelmässä toteutetaan muutoksia, jotka kannustavat työnantaja pitämään palveluksessaan ja ottamaan palvelukseensa myös ikääntyvää henkilöstöä sekä edistävät ikääntyvien työssä ja työmarkkinoilla pysymistä. Tavoitteena on lisätä työssä olevien osuutta työikäisestä väestöstä ja myöhentää pitkällä aikavälillä keskimääräistä työmarkkinoilta poistumisikää kahdella-kolmella vuodella, lähemmäs normaalia vanhuuseläkeikää ja siten vähentää eläkemaksujen nousupainetta. Työmarkkinoiden keskusjärjestöt ovat 12 päivänä marraskuuta 2001 sopineet yksityisalojen työeläkkeiden kehittämisen periaatteista. Sopimuksen tavoitteena on tehdä työeläkejärjestelmään tarpeelliset muutokset, joilla myöhennetään keskimääräistä eläkkeelle siirtymisikää kahdella-kolmella vuodella ja sopeutetaan eläkejärjestelmä keskimääräisen elinajan jatkuvaan kasvuun.

Hallitus on todennut kannanotossaan 13 päivänä marraskuuta 2001, että työmarkkinoiden keskusjärjestöjen edellä mainittu periaatesopimus vastaa hallituksen tavoitteita työeläkkeiden kehittämiseksi työssä pysymistä, työkykyä ja työllistymistä tukevaan suuntaan sekä varhaiseläkejärjestelmässä työeläkelainsäädännön mukaisen ansiosidonnaisuusperiaatteen kehittämiseksi.

Periaatesopimuksen tavoitteena on myös luoda edellytyksiä yksityisalojen työeläkelakien yhdistämiseksi ja yksinkertaistamiseksi. Periaatesopimuksen pohjalta ryhdytään tarkentamaan lainsäädäntöä selvittäen samalla

periaateratkaisuun liittyviä lukuisia teknisiä yksityiskohtia siten, että muodostuu toimiva kokonaisuus. Samalla arvioidaan suunniteltujen muutosten vaikutukset eri sukupuolten eläketurvaan sekä huolehditaan siitä, että työttömyysturvaan ja eläkejärjestelmään tehtävien muutosten yhteisvaikutuksena ei synny väliinpuotoamistilanteita.

Periaatesopimuksen mukaan vanhuuseläkkeelle voisi jäädä joustavasti 62—68 vuoden iässä vuoden 2005 alusta. Vanhuuseläkkeen voisi ottaa varhennettuna 62 vuoden iästä alkaen, jolloin eläkkeeseen tehdään 0,6 prosentin varhennusvähennys kuukautta kohden. Ansaitun eläkkeen suuruinen vanhuuseläke myönnettäisiin 63 vuoden iässä. Jos työskentelyä jatketaan 63 vuoden iän jälkeen, eläkettä kertyisi siitä alkaen 4,5 prosenttia vuodessa 68 vuoden ikään asti. Vanhuuseläkkeen rinnalla tehdystä työstä eläkettä kertyisi kuitenkin peruskartumisprosentin mukaan eli 1,5 prosenttia vuodessa.

Sopimuksen mukaan työttömyyseläkettä ei myönnettäisi vuoden 1949 jälkeen syntyneille.

Periaatesopimuksen mukaan tehostetaan myös eläkelakien mukaista ammatillista kuntoutusta.

Sopimus on osa työelämän ja eläkejärjestelmien kehittämisen kokonaisuutta, jonka tavoitteena eläkkeelle siirtymisiin myöhentymisen lisäksi eläkejärjestelmän sopeuttaminen keskimääräisen elinajan jatkuvaan kasvuun.

Osa varhaiseläkkeitä koskevista muutoksista ajoittuu ennen vuotta 2005 ja osa sen jälkeen. Osa-aikaeläkkeen alaikärajan väliaikaista alentamista koskevan erillislain voimassaoloaika päättyy vuoden 2002 lopussa. Periaatesopimuksen mukaan osa-aikaeläkkeen ikärajan palauttaminen 58 vuoteen koskee vuoden 1946 jälkeen syntyneitä henkilöitä. Yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkauttaminen itsenäisenä eläkelajina koskee sopimuksen mukaan vuoden 1943 jälkeen syntyneitä henkilöitä. Vuonna 1944 syntyneet henkilöt täyttävät nykyisen yksilölliseen varhaiseläkkeen 60 vuoden alaikärajan vuonna 2004.

2.1. Yksilöllistä varhaiseläkettä koskevat lainmuutokset

Yksilöllisestä varhaiseläkkeestä ehdotetaan luovuttavaksi siten, että vuoden 1943 jälkeen syntyneillä ei enää ole oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Vuoden 2000 alusta voimaan tulleiden muutosten yhteydessä ennen vuotta 1944 syntyneet henkilöt säilyttivät kuitenkin oikeutensa saada yksilöllistä varhaiseläkettä 58 vuotta täytettyään. Nämä samat ikäluokat säilyttäisivät oikeuden yksilölliseen varhaiseläkkeeseen jatkossakin.

Eläkejärjestelmien kehittämistä koskevan sopimuksen mukaan "yksilöllisen varhaiseläkkeen korvaa vuonna 1944 ja sen jälkeen syntyneiden osalta mahdollisuus jäädä iästä 63 lukien ilman työkyvyttömyydedellytystä ansaitun eläkkeen suuruiselle vanhuuseläkkeelle; samalla 60 vuotta täyttäneiden työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus ikääntymiseen liittyviin tekijöihin yhdistyneenä tekee työn jatkamisen kohtuuttomaksi."

TEL:n 4 §:n 3 momentin mukaan "oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä on työntekijällä, jonka työkyvyn voidaan sairauden, vian tai vamman johdosta arvioida, kun otetaan huomioon myös jo kulunut aika, olevan yhdenjaksoisesti ainakin vuoden ajan alentunut vähintään kahdella viidenneksellä. Työkyvyn alentumista arvioitaessa otetaan huomioon työntekijän jäljellä oleva kyky hankkia itselleen ansiotuloja saatavissa olevalla sellaisella työllä, jonka suorittamista voidaan häneltä kohtuudella edellyttää silmällä pitäen hänen koulutustaan, aikaisempaa toimintaansa, ikäänsä ja asumisolosuhteitaan sekä näihin verrattavia muita seikkoja. Työkyvyn vaihdellessa otetaan huomioon vuotuinen ansio."

Vastaavasti kansaneläkejärjestelmässä KEL:n 22 §:n 1 momentin mukaan työkyvyttömänä pidetään henkilöä, joka sairauden, vian tai vamman takia on kykenemätön tekemään tavallista työtään tai

muuta siihen verrattavaa työtä, mitä on pidettävä ikä, ammattitaito ja muut seikat huomioon ottaen hänelle sopivana ja kohtuullisen toimeentulon turvaavana.

Työkyvyttömyyden arviointi on kokonaisharkintaa. Mitä vanhemmasta eläkehakijasta on kysymys, sitä suuremman merkityksen jo nykyisen ratkaisukäytännön mukaan edellä todetuissa määritelmässä mainitut ikä, koulutus ja ammattitaito sekä aikaisempi työ saavat työkyvyn arvioinnissa. Kun mahdollisuus siirtyä yksilölliselle varhaiseläkkeelle työkyvyn heikennyttyä poistuu, erityisesti 60 vuotta täyttäneiden työntekijöiden eli aikaisempien säännösten mukaan yksilölliseen varhaiseläkkeeseen oikeutettujen henkilöiden työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus ikääntymiseen liittyviin tekijöihin yhdistyneenä tekee työn jatkamisen kohtuuttomaksi.

Lainmuutoksen yhteydessä ei muuteta TEL:n 4 §:n 3 momenttia. Näin ollen vaikka 4 §:n 8 momentissa ehdotetaan

työkyvyttömyyseläkeoikeuden kokonaisharkinnassa työkyvyttömyyden ammatillisen luonteen painottamista erityisesti 60 vuotta täyttäneillä, työkyvyttömyyden arviointia ei ole tarkoitus tiukentaa myöskään alle 60-vuotiaiden kohdalla.

Edellä esitetyt periaatteet koskevat myös LEL:n, TaEL:n, MYEL:n ja YEL:n piiriin kuuluvia henkilöitä. Myös MEL:iin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset.

Vastaavia työkyvyttömyyseläkettä koskevia tulkintaperiaatteita sovelletaan myös kansaneläkejärjestelmässä.

Kansaneläkelakiin ehdotetaan tehtäväksi yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkaamisen vuoksi vastaavat muutokset kuin TEL:iin.

Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen periaatesopimukseen sisältyy myös kuntoutusta koskevia kehittämiskohteita, joilla pyritään vaikuttamaan ikääntyvien työntekijöiden mahdollisuuksiin jatkaa työelämässä nykyistä pidempään. Sopimuksen mukaan on tarkoitus toteuttaa

työkyvyttömyyden uhkan toteamiseen perustuva oikeus ammatilliseen kuntoutukseen.

Lisäksi on sovittu jatkettavaksi ja tehostettavaksi Työeläkevakuuttajat TELA ry:n koordinoimaa työntekijöille, työnantajille sekä erityisesti työterveyshuollon ja henkilöstöhallinnon edustajille suunnattua koulutusohjelmaa yhteistyössä Työterveyslaitoksen ja eläkelaitosten kanssa. Tavoitteena on kouluttaa työnantajat kehittämään työympäristön työnjärjestelyjä ja työhön liittyvää kuntoutusta ja koulutusta yhteistyössä työntekijöiden kanssa siten, että luodaan entistä parempia edellytyksiä ikääntyville työntekijöille jatkaa työelämässä nykyistä pitempään.

Edellä mainittujen toimenpiteiden tarkoituksena on edesauttaa ikääntyvien työntekijöiden mahdollisuutta jatkaa työelämässä. Yksilöllisen varhaiseläkkeen tarve nuoremmilla ikäluokilla häviää siten erillisenä eläkemuotona. On kuitenkin tarkoituksenmukaista, että työkyvyttömyyseläkkeen arvioinnista annetaan tarkemmat ohjeet, miten ammatillista työkyvyttömyyttä painotetaan 60 vuotta täyttäneillä henkilöillä.

2.2. Osa-aikaeläkettä koskevat lainmuutokset

Osa-aikaeläkkeen alaikäraja ehdotetaan muutettavaksi 58-vuoteen pysyvän lain tasolle. Kuitenkin vuonna 1946 ja sitä aikaisemmin syntyneillä säilyisi oikeus osa-aikaeläkkeeseen 56 vuoden iän täytettyään, jos he täyttävät muut osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset.

Ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyö- ja osa-aikaeläkejärjestelystä annetun lain 1 §:n mukaan työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi tehdä osa-aikatyötä, jos työntekijä haluaa siirtyäkseen osa-aikaeläkkeelle tehdä säännöllistä työaikaa lyhyemmän ajan työtä. Työajan lyhentäminen toteutetaan työnantajan ja työntekijän sopimalla tavalla ottaen huomioon työntekijän tarpeet sekä tuotanto- ja palvelutoiminta. Koska mainitun lain voimassa olo päättyy, säännöksen sisältö

ehdotetaan siirrettäväksi työaikalakiin (605/1996) säännöksen sisältöä muuttamatta. Koska kokoaikatyössä jatkamisen halutaan olevan vanhuuseläkkeen kannalta edullisempaa kuin osa-aikaeläkkeelle siirtymisen, ehdotetaan, että osa-aikaeläkkeellä olo pienentää eläkkeen jälkeen myönnettävää vanhuuseläkettä. Osa-aikaeläkkeellä ollessa vanhuuseläkettä karttuisi ansion alenemasta 0,75 prosenttia vuodessa nykyisen 1,5 prosentin sijasta. Tehdystä työstä eläkettä karttuisi normaalin karttumisprosentin mukaan. Osa-aikaeläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi 65 vuoden iässä. Jos henkilö jatkaa osa-aikatyössä 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen, osa-aikatyöstä ja osa-aikaeläkkeellä ollessa ansion alenemasta kertyneet eläkkeenosat lisätään lykkäyskorotuksineen vanhuuseläkkeeseen silloin, kun osa-aikatyö päättyy. Tarkoituksena on kuitenkin, että näitä säännöksiä tarkistetaan, kun periaatesopimuksen joustavaa vanhuuseläkeikää koskevat muutokset toteutetaan vuoden 2005 alusta.

Osa-aikaeläkkeelle siirtyneen henkilön työkyvyttömyysturva on perusteltua säilyttää kokoaikatyötä vastaavana. Siksi on myös tarkoituksenmukaista, että eläkelaitoksen vastuu ja sen myötä työnantajan vastuu osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävästä työkyvyttömyyseläkkeestä määräytyy samojen periaatteiden mukaan kuin muissakin työkyvyttömyyseläkkeissä.

Edellä esitetyt muutokset koskevat myös LEL:n, MYEL:n ja YEL:n piiriin kuuluvia henkilöitä.

MEL:iin ehdotetaan tehtäväksi erikseen osa-aikaeläkettä koskevat muutokset. Tarkoituksena on, että merityöaikalakia (296/1976) ja lakia työajasta kotimaan liikenteen aluksissa (248/1982) tarkistetaan erikseen annettavalla hallituksen esityksellä osa-aikatyötä koskevilta osin.

2.3. Työttömyyseläkkeen väliinpuotamisten korjaamista koskeva lainmuutos

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on mietinnössään (StVM 23/1999 vp) esittänyt lausuman, jossa edellytetään, että hallitus

selvittää pikaisesti työttömyyseläkkeen viiden vuoden työssäoloedellytyksestä viimeisen 15 vuoden aikana aiheutuvat väliinpuotoajaongelmat ja ryhtyy tarvittaviin lainsäädäntötoimiin.

Esityksessä ehdotetaan, että sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunnan esiintuoma väliinpuotoajaongelma, joka on syntynyt siitä, että viiden vuoden työssäoloedellytys viidentoista viimeisen vuoden tarkastelujakson aikana työttömyyseläkkeen saamisen edellytyksenä ei täyty, koska ikääntyneiden henkilöiden työllistyminen 1990-luvun alkupuolella oli käytännössä lähes mahdotonta, korjataan. Esityksen mukaan tarkastelujakso pidennettäisiin tiettyjen väliinpuotoajaryhmien osalta 15 vuodesta 20 vuoteen. Lainmuutos koskisi niitä ennen vuotta 1945 syntyneitä henkilöitä, jotka kuuluvat työttömyyseläkettä koskevien 1 päivänä tammikuuta 2000 voimaan tulleiden lainmuutosten voimaantulosäännöksen mukaan ennen vuotta 2000 voimassa olleiden säännösten piiriin tai jotka työttömyyspäivärahan enimmäisjakson jälkeen olivat siirtyneet työmarkkinatuen saajiksi ja saivat työmarkkinatukea 1 päivänä tammikuuta 2000. Lisäksi edellytettäisiin, että tällaisen henkilön kokonaistyöhistoria on vähintään 15 vuotta.

KEL:n 22 c §:n mukaan henkilöllä on oikeus työttömyyseläkkeeseen, jos hän täyttää muun muassa TEL:n 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien edellytykset eläkkeen saamiselle. Kansaneläkelakiin ehdotetaan tehtäväksi edellä mainitusta TEL:n muutoksesta johtuva tarkistus.

3. Esityksen vaikutukset

Ehdotetut muutokset ovat osa keskeisten työmarkkinajärjestöjen sopimaa yksityisten alojen työeläkkeiden kehittämiskokonaisuutta. Nyt esitettyjen muutosten taloudellisia vaikutuksia on vaikeaa tarkastella erillään siitä kokonaisuudesta, johon ne kuuluvat. Siksi esitettävissä arvioissa ei ole vielä ottaa huomioon osa-aikaeläkkeeseen sovittujen muutosten vaikutuksia ihmisten käyttäytymiseen.

Esityksessä yksityisalojen työeläkelakien mukaisen osa-aikaeläkkeen ikäraja ehdotetaan muutettavaksi pysyvän lain tasolla 58 vuoteen vuoden 2003 alusta. Samalla ehdotetaan alennettavaksi osa-aikaeläkkeellä oloajalta ansion alenemasta kertyvää vanhuuseläkettä. Tämä vanhuuseläkkeen pienentäminen yksityisten alojen työeläkkeissä alentaa osa-aikaeläkkeellä ole vien tulevia vanhuuseläkkeitä ja vanhuuseläkekustannuksia.

Kustannusvaikutuksen suhteellinen osuus eläkemenosta kasvaa, kunnes vanhuuseläkkeellä ei ole enää nykysäännösten mukaista vanhuuseläkettä saavia. Kustannukset alenevat vuoden 2030 tienoilla, jolloin esitys vähentää yksityisalojen työeläkemenoa arviolta 0,34 prosenttia eli noin 68 miljoonaa euroa vuoden 2002 rahassa.

Myös yksilötasolla osa-aikaeläkettä koskevan muutoksen merkitys jää vähäiseksi. Vuoden 1946 jälkeen syntyneille osa-aikaeläkkeensaajille kertyisi edellä tarkoitetun keskeisten työmarkkinajärjestöjen periaatesopimuksen mukaan eläkettä osa-aikatyöstä 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen 4,5 prosenttia vuodessa nykyisen 2,5 prosentin sijasta. Tämä korkeampi karttumisprosentti korvaa sitä menetystä, jonka osa-aikaeläkkeellä oloajalta laskettavan vanhuuseläkekertymän pienentyminen aiheuttaa. Lisäksi se kannustaa jatkamaan osa-aikatyössä eläkkeelle siirtymisen sijasta.

Yksilöllisen varhaiseläkkeen lakkaamisella ei ole olennaista vaikutusta kokonaiseläkemenoon, kun otetaan huomioon ehdotetun 4 §:n 8 momentin mukainen työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnin muutos ja edellä mainitussa periaatesopimuksessa sovittu muutos, jonka mukaan kertyneen suuruisen vanhuuseläkkeen voisi saada 63 vuoden iästä alkaen.

Työttömyyseläkkeen 5/15-sääntö ehdotetaan korvattavaksi 5/20-säännöllä niiden 1939–1944 syntyneiden osalta, joilla kaikkiaan on vähintään 15 vuotta kokonaistyöuraa. Tehtyjen rekisteriselvitysten pohjalta on karkeasti arvioitavissa, että sellaisia

henkilöitä, joille muutos toisi työttömyyseläkeoikeuden, olisi 1939 ja 1940 syntyneiden ikäluokissa noin 450 henkilöä kummassakin ja 1941 ja 1944 syntyneissä ikäluokissa noin vajaa 300 henkilöä kussakin.

Muutos korottaisi työttömyyseläkkeiden lukumääriä ja eläkemenoja vuoden 2003 alusta alla olevan taulukon mukaisesti.

Vuosi	Työeläkemeno M€	Lukumäärä 31.12.	Kansaneläkemeno M€
2003	9	1 700	5
2004	9	1 550	4
2005	7	1 100	3
2006	5	800	2
2007	4	550	2
2008	2	275	1
2009	1	20	0

Euromäärät on ilmaistu nykyisen rahanarvon mukaisina. Kansaneläkejärjestelmässä muutos lisää valtion menoja.

4. Asian valmistelu

Esitys perustuu työmarkkinoiden keskusjärjestöjen 12 päivänä marraskuuta 2001 tekemään yksityisalojen työeläkkeiden kehittämistä koskevaan periaatesopimukseen. Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Valmisteluun ovat osallistuneet myös

kansaneläkelaitos ja eläketurvakeskus sekä yksityisen sektorin työeläkejärjestelmän kannalta keskeiset työmarkkinajärjestöt Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry, Palvelutyönantajat ry ja AKAVA ry. sekä Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Merimieseläkekassa, Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Kuntien eläkevakuutus ja Valtiokonttori.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

Tässä esityksessä ehdotetaan muutettavaksi TEL:n 12 §:ää osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen kustantamisesta siten, että tällaisesta täysitehoisesta eläkkeestä vastaa kysymyksessä olevan työsuhteen vakuuttanut eläkelaitos, kuten muistakin täysitehoisista eläkkeistä. Työmarkkinoiden keskusjärjestöjen periaatesopimuksen mukaan tällaiset työkyvyttömyyseläkkeet tulisivat työnantajan omavastuun piiriin samoin kuin muutkin täysitehoiset eläkkeet. Työnantajan vastuusta määrätään sosiaali- ja terveysministeriön asetuksessa ja laskuperusteissa. Tarkoituksena on, että näihin tehdään periaatesopimuksen mukaiset muutokset.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Työntekijäin eläkelaki

4 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 momentti. Sen mukaan, kun mahdollisuus siirtyä yksilölliselle varhaiseläkkeelle työkyvyn heikennyttyä poistuu, 60 vuotta

täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus ikääntymiseen liittyviin tekijöihin yhdistyneenä tekee työn jatkamisen kohtuuttomaksi. Eläketurvakeskuksella olisi oikeus antaa tarkempia ohjeita siitä, miten 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyn alentumista arvioitaessa painotetaan työkyvyn ammatillisuutta. Tarkempia ohjeita annettaisiin muun muassa siitä, miten arvioidaan niiden ikääntyneiden työntekijöiden työkykyä, joilla ei enää ole oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen tämän eläkelajin lakkauttamisen vuoksi. Ohjeet eivät ole perustuslain 80 §:n 2 momentissa tarkoitettuja oikeussääntöjä.

4 c §. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään työttömyyseläkkeen saamisen edellytyksenä olevasta työssäoloehdosta. Pykälään lisättäisiin uusi 12 momentti, jonka mukaan työhistorian tarkastelujakso olisi 15 vuoden sijasta 20 vuotta niillä ennen vuotta 1945 syntyneillä henkilöillä, jotka eivät täytä 1 momentin 1 kohdassa säädettyä työssäoloehto, mutta jotka joko kuuluvat ennen vuotta 2000 voimassa olleiden säännösten piiriin työttömyyseläkettä koskevien 1 päivänä tammikuuta 2000 voimaan tulleiden lainmuutosten voimaantulosäännöksen mukaan tai jotka työttömyyspäivärahan enimmäismäärän saatuana olivat siirtyneet työmarkkinatuen saajiksi ja saivat työmarkkinatukea 1 päivänä tammikuuta 2000. Säännös ei koskisi työntekijää, joka ei ole ansainnut 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään 15 vuotta. Tätä aikaa laskettaessa otetaan huomioon myös ennen 23 vuoden iän täyttämistä työeläkelakien piirissä tehty työ. Viittaussäännöksen perusteella tämä säännös koskisi myös LEL:n, TaEL:n, YEL:n ja MYEL:n piiriin kuuluvia henkilöitä.

4 e §. Ehdotetussa 1 momentissa säädetään 58 vuotta täyttäneen työntekijän oikeudesta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Momenttiin lisätään rajaus, jonka mukaan tämä oikeus on ainoastaan ennen vuotta 1944 syntyneillä

työntekijöillä. Lain selkiyttämisen vuoksi nykyisin TEL:n muuttamisesta annetun lain (1263/1999) voimaantulosäännöksessä säädetty ennen vuotta 1944 syntyneitä koskeva 58 vuoden alaikäraja ehdotetaan siirrettäväksi lakiin. Viittaussäännösten perusteella nämä säännökset koskisivat myös LEL:n, TaEL:n, YEL:n, ja MYEL:n piiriin kuuluvia henkilöitä.

4 f §. Pykälään ehdotetaan uusi 5 momentti, jossa säädetään 1946 ja sitä ennen syntyneen työntekijän oikeudesta osa-aikaeläkkeeseen 56 vuoden iän täytettyään, jos hän täyttää muut tämän pykälän 1 momentissa säädettyt osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset. Viittaussäännösten perusteella sama rajaus koskee myös LEL:n piiriin kuuluvia työntekijöitä sekä YEL:n ja MYEL:n piiriin kuuluvia yrittäjiä. Osa-aikaeläkkeelle ei voi siirtyä 65 vuoden iän jälkeen. Tämä vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Periaatesopimuksen joustavaa vanhuuseläkettä koskevien lainmuutoksia toteutettaessa on tarkoitus, että tätä säännöstä tarkistetaan.

4 g §. Pykälän 1 momentissa säädetään osa-aikaeläkkeen alkamisesta. Pykälään lisätään säännös ennen vuotta 1947 syntyneitä henkilöitä koskevasta osa-aikaeläkkeen alkamisesta. Sen mukaan tällaisen työntekijän osa-aikaeläke alkaa aikaisintaan sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jona hän on täyttänyt 56 vuoden iän. Jos hakemus tehdään myöhässä, eläke myönnetään enintään kuusi kuukautta takautuvasti.

5 §. Pykälän 6 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että osa-aikaeläkkeellä olosta kertyy vanhuuseläkettä puolet peruskertymästä eli 1/16 prosenttia eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Kuten aikaisemminkin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 5 c §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen lisättäisiin määrä, joka on 1/8 prosenttia edellä mainitusta ansiotulojen erotuksesta. Työkyvyttömyyseläkkeeseen lisättävä määrä

olisi 5/24 prosenttia tästä ansiotulojen erotuksesta sen vuoden alusta, jolloin työntekijä täyttää 60 vuotta. Tällainen työkyvyttömyyseläke muuttuu TEL 4 §:n 6 momentin mukaan 65 vuoden iässä saman suuruiseksi vanhuuseläkkeeksi.

12 §. Pykälän 1 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että eläkelaitos vastaa osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävästä täysitehoisesta työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeestä samalla tavalla kuin muustakin tällaisesta täysitehoisesta eläkkeestä. Näin ollen säännöksestä on poistettu osa-aikaeläkettä koskeva erityissäännös.

1.2. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaki

4 §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 7 momentti, joka vastaa sisällöltään ehdotettua uutta TEL:n 4 §:n 8 momenttia.

4 a §. Ehdotetussa 1 momentissa säädetään 58 vuotta täyttäneen työntekijän oikeudesta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Momenttiin lisätään rajaus, jonka mukaan tämä oikeus on ainoastaan ennen vuotta 1944 syntyneillä työntekijöillä. Muutos vastaa TEL 4 e §:n 1 momenttiin ehdotettavaa muutosta.

1.3. Merimieseläkelaki

3 a §. Pykälän 2 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että eläkekassa vastaa osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävästä täysitehoisesta työkyvyttömyys- tai työttömyyseläkkeestä samalla tavalla kuin muustakin tällaisesta täysitehoisesta eläkkeestä. Muutos vastaa TEL 12 §:n 1 momenttiin ehdotettavaa muutosta.

14 b §. Pykälään ehdotetaan uusi 5 momentti, jossa säädetään 1946 ja sitä ennen syntyneen työntekijän oikeudesta osa-aikaeläkkeeseen 56 vuoden iän täytettyään, jos hän täyttää muut tämän pykälän 1 momentissa säädetyt osa-aikaeläkkeen saamisen edellytykset. Momentti vastaa TEL 4 f §:ään ehdotettua uutta 5 momenttia.

14 c §. Pykälän 1 momentissa säädetään osa-aikaeläkkeen alkamisesta. Pykälään lisätään säännös ennen vuotta 1947 syntyneitä

henkilöitä koskevasta osa-aikaeläkkeen alkamisesta. Muutos vastaa TEL 4 g §:n 1 momenttiin ehdotettavaa muutosta.

15 §. Ehdotetussa 5 momentissa säädetään 58 vuotta täyttäneen työntekijän oikeudesta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen. Momenttiin lisätään rajaus, jonka mukaan tämä oikeus on ainoastaan ennen vuotta 1944 syntyneillä työntekijöillä. Muutos vastaa TEL 4 e §:n 12 momenttiin ehdotettavaa muutosta.

Pykälään ehdotetaan lisäksi lisättäväksi uusi 9 momentti, jossa säädetään 60 vuotta täyttäneiden työntekijöiden työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnista. Momentti vastaa TEL 4 §:ään ehdotettavaa uutta 8 momenttia.

15 e §. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa säädetään työttömyyseläkkeen saamisen edellytyksenä olevasta työssäoloehdosta. Pykälään ehdotettava muutos vastaa TEL 4 c §:n uutta 12 momenttia.

16 §. Pykälän 4 momentissa säädetään osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävien vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeiden määräytymisestä. Tämän pykälän 4 momentti tulee sovellettavaksi merimieseläkkeen määräytyessä niin sanotun MEL-pääsäännön mukaan. Momenttiin ehdotetaan tehtäväksi TEL 5 §:n 6 momenttia vastaava muutos.

22 a §. Pykälän 6 momentti tulee sovellettavaksi merimieseläkkeen määräytyessä niin sanotun TEL-takuusäännön mukaan. Momenttiin ehdotettavat muutokset vastaavat TEL 5 §:n 6 momenttiin ehdotettavia muutoksia.

1.4. Kansaneläkelaki

20 §. Pykälän 1 momentin 2 kohdan c kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kansaneläkkeenä maksetaan työkyvyttömyyseläkettä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä vain ennen vuotta 1944 syntyneille vakuutetuille. Muutos vastaa TEL:iin tehtävää muutosta.

22 §. Pykälän 7 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta Kansaneläkelaitoksen oikeudesta antaa tarkempia ohjeita. Ehdotuksen mukaan, kun mahdollisuus siirtyä yksilölliselle varhaiseläkkeelle työkyvyn heikennyttyä poistuu, 60 vuotta täyttäneen työntekijän

työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta silloin, kun ansiotyöura on pitkä ja työn aiheuttama rasittuneisuus ja kuluneisuus ikääntymiseen liittyviin tekijöihin yhdistyneenä tekee työn jatkamisen kohtuuttomaksi. Kansaneläkelaitoksella olisi oikeus antaa tarkempia ohjeita siitä, miten 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyn alentumista arvioitaessa painotetaan työkyvyn ammatillisuutta. Tarkempia ohjeita annettaisiin muun muassa siitä, miten arvioidaan niiden ikääntyneiden työntekijöiden työkykyä, joilla ei enää ole oikeutta yksilölliseen varhaiseläkkeeseen tämän eläkelajin lakkauttamisen vuoksi. Ohjeet eivät ole perustuslain 80 §:n 2 momentissa tarkoitettuja oikeussääntöjä.

22 a §. Pykälän 1 momenttia muutetaan siten, että yksilölliseen varhaiseläkkeeseen on oikeus ainoastaan ennen vuotta 1944 syntyneillä vakuutetuilla. Muutos vastaa TEL:iin tehtävää muutosta. Lain selkeyttämisen vuoksi 58 vuoden ikäraja siirrettäisiin lakiin.

22 c §. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 momentti. Sen mukaan työeläkkeen työttömyyseläkettä koskevasta työhistoriasta johtuva muutos mahdollistaa myös kansaneläkkeen myöntämisen näissä tapauksissa.

1.5. Työaikalaki

2 §. *Poikeukset soveltamisalasta.* Pykälän sanamuotoa tarkennetaan, jotta ehdotettavan 15 §:n 3 momentin osa-aikatyön järjestämistä koskeva säännöstö koskisi kaikkia TEL:n 8 §:n 4 momentissa tarkoitettuja peruseläkkeitä.

15 §. *Lyhennetty työaika.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, johon siirrettäisiin ikääntyvien työntekijöiden osa-aikatyö- ja osa-aikaeläkejärjestelystä annetun lain 1 §:n sisältö muuttamattomana, koska mainitun lain voimassaolo päättyy. Säännöksen mukaan työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi tehdä osa-aikatyötä, jos työntekijä haluaa siirtyä osaa-aikaeläkkeelle tehdä säännöllistä työaika lyhyemmän ajan työtä. Työajan lyhentäminen toteutetaan

työnantajan ja työntekijän sopimalla tavalla ottaen huomioon työntekijän tarpeet sekä tuotanto- ja palvelutoiminta.

2. Voimaantulo

TEL:n, MEL:n ja KEL:n lainmuutokset ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä elokuuta 2002. Työaikalakia koskeva lainmuutos ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003 ja LEL:n lainmuutos ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

Työttömyyseläkkeen saamisen edellytyksenä olevan työssäoloedellytyksen muuttamista koskeva lainmuutos ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä elokuuta 2002. Muutosta sovellettaisiin myös sellaisiin työttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on sattunut ennen lain voimaantuloa. Eläke myönnettäisiin hakemuksesta tämän muutoksen mukaisesti hakemista seuraavan kuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan muutoksen voimaantulosta alkaen. Jos hakemus tehdään kuukauden kuluessa tämän lain voimaan tulosta, työttömyyseläke myönnettäisiin lain voimaantulosta alkaen. Eläkkeen myöntäminen vain ajassa eteenpäin on perusteltua siitä syystä, että henkilöt ovat saattaneet saada hylkäävän ratkaisun jälkeen sosiaalietuuksia ja tämän selvittely takaisinperintöineen on varsin hankalaa ja työlästä. Takautuvalla myönnöllä olisi vaikutuksia myös eläkkeensaajan verotukseen.

Osa-aikaeläkettä ja yksilöllistä varhaiseläkettä koskevia lainmuutoksia sovellettaisiin eläketapahtumiin, jotka sattuvat lain voimaantulon jälkeen. Lainmuutokseen liittyvistä ikärajoista johtuu, että yksilöllistä varhaiseläkettä ei enää tulisi myönnettäväksi vuoden 1943 jälkeen syntyneille henkilöille. Näin ollen yksilölliseen varhaiseläkkeeseen oikeutetuksi ei tulisi uutta ikäluokkaa enää vuonna 2004. Sen sijaan vuonna 1943 ja sitä ennen syntyneet voivat saada yksilöllisen varhaiseläkkeen vielä lain voimaantulon jälkeenkin. Näin vältetään eläkehakemusten ruuhkautuminen lain voimaantulo vaiheessa. Ennen vuotta 1947 syntyneet henkilöt säilyttäisivät osa-aikaeläkkeen alaikärajana

nykyisen 56 vuoden iän. Nämä henkilöt voivat siis hakea osa-aikaeläkettä lain voimaantulon jälkeenkin ennen 58 vuoden iän täyttämistä. Näihin henkilöihin sovelletaan myös osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeen laskemista koskevaa säännöstä sellaisena kuin se on voimassa nyt ehdotetun lain voimaan tullessa.

Vuoden 1946 jälkeen syntyneitä koskee uusi 58 vuoden ikäraja ja uudet osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävää eläkettä koskevat määräytymissäännökset.

Heillä osa-aikaeläkeoikeus on aikaisintaan vuoden 2005 alusta, jotta heillä olisi mahdollisuus hakea osa-aikaeläkettä ja sopia sitä koskevista järjestelyistä, osa-aikaeläkettä koskevia säännöksiä ehdotetaan sovellettaviksi vuoden 2004 alusta.

Osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävän työkyvyttömyyseläkkeen kustantamista koskevaa muutosta sovellettaisiin vuonna 2003 tai sen jälkeen sattuneisiin eläketapahtumiin perustuviin eläkkeisiin. Ehdotetun muutoksen mukaan nämä työkyvyttömyyseläkkeet kustannettaisiin samalla tavalla kuin muutkin työkyvyttömyyseläkkeet.

3. Säättämisjärjestys

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 10/1993 vp todennut, kun oli kysymys yksilöllisen varhaiseläkkeen ikärajan nostamisesta 55 vuodesta 58 vuoteen, että työeläkejärjestelmän osalta ikäraja voitiin korottaa tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä, koska se ei puutu kenenkään maksussa olevaan eläkkeeseen eikä myöskään estä jo annetun ennakkopäätöksen toteutumista.

Lisäksi valiokunta on lausunnossaan PeVL 13/1995 vp muun muassa todennut:

”Perustuslakivaliokunta on eri yhteyksissä

lähtökohtaisesti pitänyt henkilön itselleen ansaitsemaa eläke-etua hallitusmuodossa turvatus omaisuudensuojan piiriin kuuluvana.

Eläkeoikeuksien perustuslainsuojassa on valiokunnan käsityksen mukaan (esim. PeVL 4/1994 vp) ollut kysymys nimenomaan ansaituksi katsotun konkreettisen taloudellisen edun, ei sen sijaan esimerkiksi tietyn voimassa olevan eläkejärjestelmän suojaamisesta.

Valtiosäännön mukaisena lähtökohtana on siten pidetty sitä, että tavallisella lailla voidaan säätää eläkejärjestelmän sisällöstä myös palvelussuhteessa oleviin vaikuttavasti. Tavallisella lailla järjestettäviin, jollei jostakin erityisestä syystä muuta johdu, ovat kuuluneet muun muassa säännökset eläkeistä, eläkkeen kertymisestä ja eläkkeiden tavoitetasosta. Tarkoitettuna erityisen syyn on katsottu voivan muodostua lähinnä siitä, että eläkejärjestelyn muutokset toteutetaan tavalla, joka joiltain osin saisi aikaan ansaittuina pidettävien eläke-etujen kohtuuttoman heikentymisen.

Edellä selostettu tulkintakäytäntö on syntynyt sovellettaessa hallitusmuodon 6 §:n omaisuudensuojasäännöksiä. Valiokunnan käsityksen mukaan hallitusmuodon uusi 12 § ei ole muuttanut tätä tulkinta-asetelmaa.”

Lainmuutoksella ei puututa perustuslailla suojattuihin oikeuksiin. Muutokset koskevat niiden voimaantulon jälkeen sattuvia eläketapahtumia eikä niillä puututa muutoksen voimaantuloon mennessä kertyneen eläkkeen määrään. Lisäksi syntymävuosiluokkia koskevilla rajauksilla pyritään siihen, että nämä ikäluokat voivat hyvissä ajoin varautua esitettyihin muutoksiin. Näin ollen laki voidaan säätää tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

*Lakiehdotukset***1.****Laki****työntekijäin eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 4 e§:n 1 momentti, 4 g §:n 1 momentti, 5 §:n 6 momentti ja 12 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 4 e§:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 1263/1999, 4 g §:n 1 momentti laissa 559/1993 ja 5 §:n 6 momentti laissa 221/1998, sekä *lisätään* 4 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 639/1966, 603/1986, 1482/1995 ja mainituissa laissa 1263/1999, uusi 8 momentti sekä 4 c§:ään, sellaisena kuin se on laissa 50/1985 ja mainituissa laeissa 559/1993 ja 1263/1999, uusi 12 momentti sekä 4 f §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 603/1986 ja 559/1993 sekä laissa 221/1998, uusi 5 momentti seuraavasti:

4 §

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Eläketurvakeskus antaa tarkemmat ohjeet tämän momentin soveltamisesta.

4 c §

Ennen vuotta 1945 syntyneeseen työntekijään, joka ei täytä 1 momentin 1 kohdassa säädettyä edellytystä peruseläkkeen tai muun siihen verrattavan eläkkeen ansaitsemisesta 15 kalenterivuoden aikana, sovelletaan mainitun 15 kalenterivuoden ajan sijasta 20 kalenterivuoden aikaa, jos:

1) työntekijään työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain (1263/1999) voimaantulosäännöksen 4 tai 5 momentin

mukaan sovelletaan 4 c §:n 3 momenttia sellaisena kuin se oli voimassa sanotun lain voimaan tullessa; tai
2) työntekijä 1 päivänä tammikuuta 2000 sai työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea työttömyyspäivärahan enimmäismäärän täyttymisen vuoksi.

Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske työntekijää, joka ei ole ansainnut 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään 15 vuotta.

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaiissa tarkoitetuissa työsuhteissa saatujen ansioiden perusteella ansainta-aika otetaan huomioon niin kuin mainitun lain 4 §:n 6 momentissa säädetään.

4 e §

Sen estämättä, mitä 4 §:n 3 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään, täyden

työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, ennen vuotta 1944 syntyneellä työntekijällä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

4 f §

Sen estämättä, mitä 1 momentin johdantokappaleessa säädetään, ennen vuotta 1947 syntyneellä osa-aikatyöhön siirtyneellä työntekijällä on oikeus saada osa-aikaeläkettä 56 vuoden iän täytettyään mutta ei 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

4 g §

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta. Ennen vuotta 1947 syntyneelle työntekijälle myönnetään kuitenkin osa-aikaeläke edellä mainitulla tavalla aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana hän on täyttänyt 56 vuotta.

5 §

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuuseläkkeeseen lisätään osa-aikaeläkkeellä olon ajalta 1/16 prosenttia ja työkyvyttömyyseläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan ja 2 momentin 1 kohdan mukainen määrä eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 5 c §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-

aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 6 a §:ssä tarkoitettu tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettu ansiotulojen erotuksesta.

12 §

Eläkelaitosten keskinäinen vastuu eläkkeistä ja kuntoutusrahasta määräytyy sekä eläkkeistä ja kuntoutusrahasta eläkelaitoksille aiheutuvat kulut jaetaan eläkelaitosten kesken, mikäli eläkelaitokset eivät ole toisin sopineet, seuraavasti:

2) sellaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen neljästä viidesosasta, joka on myönnetty 6 a §:ää soveltaen, näihin eläkkeisiin luettuna myös lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain perusteella ehkä saatava eläkkeen osa ja merimieseläkelain 3 a §:n 4 momentissa tarkoitettu, mainitun lain perusteella ehkä saatava eläkkeen osa, mutta ei 4 j §:n eikä 7 g §:n mukaista korotusta eikä 9 §:n perusteella eläkkeen alkamisen jälkeen annettuja korotuksia, sekä siitä kuntoutusrahan osasta, joka vastaa 6 a §:ää soveltaen myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä edellä mainitulla tavalla määräytyvää eläkkeen osaa, vastaa yksin se eläkelaitos, jonka toimintapiiriin työntekijä kuului mainitussa pykälässä tarkoitettuna työsuhteen perusteella; lisäksi eläkelaitos on vastuussa siitä eläkkeen tai kuntoutusrahan määrästä, joka ministeriön vahvistamien tai antamien perusteiden mukaan on erikseen siirretty eläkelaitoksen vastuulla olevaan eläkkeen osaan 12 a §:n 5 momentin mukaisesti;

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2002.

Tämän lain 4 c §:n 12 momenttia sovelletaan myös sellaisiin työttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on sattunut ennen lain voimaantuloa. Jos työntekijällä ei ole ollut oikeutta työttömyyseläkkeeseen sen vuoksi, että hän ei ole täyttänyt 4 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista edellytystä sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, eläke myönnetään hakemuksesta tämän lain sekä

muilta osin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden työntekijäin eläkelain säännösten mukaisesti hakemista seuraavan kuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan tämän lain voimaantulosta alkaen. Jos mainittu hakemus tehdään kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, työttömyyseläke myönnetään lain voimaantulosta alkaen.

Tämän lain 4 §:n 8 momenttia ja 4 e § sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004.

Tämän lain 5 §:n 6 momenttia sovelletaan

osa-aikaeläkkeeseen, jossa eläketapahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen. Ennen vuotta 1947 syntyneisiin työntekijöihin sovelletaan kuitenkin 5 §:n 6 momenttia sellaisena kuin se on voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 2 kohtaa sovelletaan sellaisen osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävään

työkyvyttömyyseläkkeeseen, joka perustuu 1 päivänä tammikuuta 2003 tai sen jälkeen sattuneeseen eläketapahtumaan.

2.

Laki

lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) 4 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1264/1999, sekä

lisätään 4 §:ään uusi 7 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 935/1972 ja 1483/1995 sekä mainitussa laissa 1264/1999, seuraavasti:

4 §

Sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Eläketurvakeskus antaa tarkemmat ohjeet tämän momentin soveltamisesta.

4 a §

Sen estämättä, mitä 4 §:n 2 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, ennen

vuotta 1944 syntyneellä työntekijällä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004.

3.

Laki**merimieseläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/1956) 3 a §:n 2 momentin 2 kohta, 14 c §:n 1 momentti, 15 §:n 5 momentti, 16 §:n 4 momentti ja 22 a §:n 6 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 3 a §:n 2 momentin 2 kohta ja 15 §:n 5 momentti laissa 1268/1999, 14 c §:n 1 momentti laissa 1595/1993 sekä 16 §:n 4 momentti ja 22 a §:n 6 momentti laissa 223/1998, sekä

lisätään 14 b §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laissa 1595/1993 ja 223/1998, uusi 5 momentti, 15 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1745/1995 ja mainituissa laissa 1268/1999, uusi 9 momentti sekä 15 e §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 52/1985 ja 1346/1990 sekä mainituissa laeissa 1595/1993 ja 1268/1999, uusi 12 momentti seuraavasti:

3 a §

Tämän lain mukaisen eläkkeen työntekijäin eläkelain vähimmäiseläketurvaa vastaavasta osasta ja kuntoutusrahasta eläkekassa on vastuussa seuraavasti:

2) sellaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen neljästä viidesosasta, joka on myönnetty 12 a §:ää soveltaen, näihin eläkkeisiin luettuna myös työntekijäin eläkelain ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) perusteella ehkä saatavat eläkkeen osat, mutta ei 25 a §:n eikä 15 d §:n mukaista korotusta eikä 18 §:n perusteella eläkkeeseen alkamisen jälkeen annettuja korotuksia, sekä siitä kuntoutusrahan osasta, joka vastaa 12 a §:ää soveltaen myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä edellä mainitulla tavalla määräytyvää työntekijäin eläkelain vähimmäiseläketurvaa vastaavaa eläkkeen osaa, vastaa yksin eläkekassa; lisäksi eläkekassa on vastuussa siitä eläkkeen tai kuntoutusraha määrästä, joka ministeriön antamien perusteiden mukaan on erikseen siirretty eläkekassan vastuulla olevaan osaan

työntekijäin eläkelain 12 a §:n 5 momentin mukaisesti; sekä

14 b §

Sen estämättä, mitä 1 momentin johdantokappaleessa säädetään, ennen vuotta 1947 syntyneellä osa-aikatyöhön siirtyneellä työntekijällä on oikeus saada osa-aikaeläkettä 56 vuoden iän täytettyään mutta ei 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

14 c §

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta. Ennen vuotta 1947 syntyneelle työntekijälle myönnetään kuitenkin osa-aikaeläke edellä mainitulla tavalla aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana hän on täyttänyt 56 vuotta

15 §

Sen estämättä, mitä 1—4 momentissa ja 23 §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, ennen vuotta 1944 syntyneellä työntekijällä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Eläketurvakeskus antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

15 e §

Ennen vuotta 1945 syntyneeseen työntekijään, joka ei täytä 1 momentin 1 kohdassa säädettyä edellytystä peruseläkkeen tai muun siihen verrattavan eläkkeen ansaitsemisesta 15 kalenterivuoden aikana, sovelletaan mainitun 15 kalenterivuoden ajan sijasta 20 kalenterivuoden aikaa, jos:

- 1) työntekijään merimieseläkelain muuttamisesta annetun lain (1268/1999) voimaantulosäännöksen 6 tai 7 momentin mukaan sovelletaan 15 e §:n 3 momenttia sellaisena kuin se oli voimassa sanotun lain voimaan tullessa; tai
- 2) työntekijä 1 päivänä tammikuuta 2000 sai työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea työttömyyspäivärahan enimmäismäärän täyttymisen vuoksi.

Mitä, edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske työntekijää, joka ei ole ansainnut työntekijän eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai

virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään 15 vuotta. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaisissa tarkoitetuissa työsuhteissa saatujen ansioiden perusteella ansainta-aika otetaan huomioon niin kuin mainitun lain 4 §:n 6 momentissa säädetään.

16 §

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuuseläkkeeseen lisätään osa-aikaeläkkeellä olon ajalta 1/16 prosenttia ja työkyvyttömyyseläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan mukainen määrä eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 16 g §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 12 a §:ssä tarkoitettu tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 2 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

22 a §

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuuseläkkeeseen lisätään osa-aikaeläkkeellä olon ajalta 1/16 prosenttia ja työkyvyttömyyseläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan ja 2 momentin mukainen määrä eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 16 g §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 12 a §:ssä tarkoitettu tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2002.

Tämän lain 3 a §:n 2 momentin 2 kohtaa sovelletaan sellaisen osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, joka perustuu 1 päivänä tammikuuta 2003 tai sen jälkeen sattuneeseen eläketapahtumaan.

Tämän lain 15 §:n 5 ja 9 momenttia sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004.

Tämän lain 15 e §:n 12 momenttia sovelletaan myös sellaisiin työttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on sattunut ennen lain voimaantuloa. Jos työntekijällä ei ole ollut oikeutta työttömyyseläkkeeseen sen vuoksi, että hän ei ole täyttänyt 15 e §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista edellytystä sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, eläke myönnetään hakemuksesta tämän lain sekä

muilta osin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden merimieseläkelain säännösten mukaisesti hakemista seuraavan kuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan tämän lain voimaantulosta alkaen. Jos mainittu hakemus tehdään kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, työttömyyseläke myönnetään lain voimaantulosta alkaen.

Tämän lain 16 §:n 4 momenttia ja 22 a §:n 6 momenttia sovelletaan osa-aikaeläkkeeseen, jossa eläketapahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen. Ennen vuotta 1947 syntyneisiin työntekijöihin sovelletaan kuitenkin 16 §:n 4 momenttia ja 22 a §:n 6 momenttia sellaisina kuin ne ovat voimassa tämän lain voimaan tullessa.

4.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 20 §:n 1 momentin 2 kohdan c alakohta ja 22 a §:n 1 momentin johdantokappale, sellaisina kuin ne ovat laissa 1271/1999, sekä lisätään 22 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 697/1964, 1487/1995, 837/1998 ja 70/2002, uusi 7 momentti sekä 22 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 53/1985 ja mainitussa laissa 1271/1999, uusi 4 momentti seuraavasti:

20 §
Kansaneläkkeenä maksetaan:

2) työkyvyttömyyseläkettä:

c) yksilöllisenä varhaiseläkkeenä 22 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa ennen vuotta 1944

syntyneelle henkilölle hänen täytettyään 58 mutta ei vielä 65 vuotta; tai

22 §

Sen lisäksi, mitä tässä pykälässä säädetään

työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen henkilön työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Kansaneläkelaitos antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

22 a §

Sen estämättä, mitä 22 §:ssä säädetään, ennen vuotta 1944 syntyneellä henkilöllä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään. Eläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että vakuutettu on joko lopettanut ansiotyön tai että hänen ansiotulonsa voidaan arvioida kuukaudessa työntekijäin eläkelain 1 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella sovellettavaa

määrää pienemmiksi. Työn lopettamisen tai ansiotulojen vähentymisen tulee olla tapahtunut aikaisintaan 360 päivää ennen yksilöllisen varhaiseläkkeen tai työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien tai eläkesääntöjen mukaiseen osaeläkkeeseen oikeuttavan työkyvyttömyyden alkamista. Tällöin jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta vakuutettu on saanut:

22 c §

Poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, työttömyyseläke myönnetään työntekijäin eläkelain 4 c §:n 12 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa työttömyyseläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alusta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2002. Tämän lain 20 §:n 1 momentin 2 kohdan c alakohtaa ja 22 a §:n 1 momenttia sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004.

5.

Laki

työaikalain 2 ja 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä elokuuta 1996 annetun työaikalain (605/1996) 2§:n johdantokappale sekä
lisätään 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 64/2001, uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta, lukuun ottamatta sen
15 §:n 3 momenttia:

15 §

Lyhennetty työaika

Jos työntekijä siirtyäkseen osa-aikaeläkkeelle
haluaa tehdä säännöllistä työaika

lyhyemmän ajan työtä, työnantajan on
pyrittävä järjestämään työt niin, että
työntekijä voi tehdä osa-aikatyötä. Työajan
lyhentäminen toteutetaan työnantajan ja
työntekijän sopimalla tavalla ottaen
huomioon työntekijän tarpeet sekä tuotanto-
ja palvelutoiminta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä
tammikuuta 2003.

Helsingissä 5 päivänä huhtikuuta 2002

Tasavallan Presidentti

TARJA HALONEN

Sosiaali- ja terveysministeri *Maija Perho*

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 8 päivänä heinäkuuta 1961 annetun työntekijäin eläkelain (395/1961) 4 e§:n 1 momentti, 4 g §:n 1 momentti, 5 §:n 6 momentti ja 12 §:n 1 momentin 2 kohta, sellaisina kuin ne ovat, 4 e§:n 1 momentti ja 12 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 1263/1999, 4 g §:n 1 momentti laissa 559/1993 ja 5 §:n 6 momentti laissa 221/1998, sekä *lisätään* 4 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 639/1966, 603/1986, 1482/1995 ja mainituissa laissa 1263/1999, uusi 8 momentti sekä 4 c§:ään, sellaisena kuin se on laissa 50/1985 ja mainituissa laeissa 559/1993 ja 1263/1999, uusi 12 momentti sekä 4 f §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laeissa 603/1986 ja 559/1993 sekä laissa 221/1998, uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Sen lisäksi, mitä 3 momentissa säädetään työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Eläketurvakeskus antaa tarkemmat ohjeet tämän momentin soveltamisesta.

4 c §

Ennen vuotta 1945 syntyneeseen työntekijään, joka ei täytä 1 momentin 1 kohdassa säädettyä edellytystä peruseläkkeen tai muun siihen verrattavan

eläkkeen ansaitsemisesta 15 kalenterivuoden aikana, sovelletaan mainitun 15 kalenterivuoden ajan sijasta 20 kalenterivuoden aikaa, jos:

1) työntekijään työntekijäin eläkelain muuttamisesta annetun lain (1263/1999) voimaantulosäännöksen 4 tai 5 momentin mukaan sovelletaan 4 c §:n 3 momenttia sellaisena kuin se oli voimassa sanotun lain voimaan tullessa; tai

2) työntekijä 1 päivänä tammikuuta 2000 sai työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea työttömyyspäivärahan enimmäismäärän täyttymisen vuoksi.

Mitä edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske työntekijää, joka ei ole ansainnut 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään 15 vuotta.

Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaisissa tarkoitetuissa työsuhteissa saatujen ansioiden perusteella ansainta-aika otetaan huomioon niin kuin mainitun lain 4 §:n 6 momentissa säädetään.

4 e §

Sen estämättä, mitä 4 §:n 3 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, 60 vuotta täyttäneellä työntekijällä on oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

4 e §

Sen estämättä, mitä 4 §:n 3 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään, täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, *ennen vuotta 1944 syntyneellä työntekijällä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.*

4 f §

Sen estämättä, mitä 1 momentin johdantokappaleessa säädetään, ennen vuotta 1947 syntyneellä osa-aikatyöhön siirtyneellä työntekijällä on oikeus saada osa-aikaeläkettä 56 vuoden iän täytettyään mutta ei 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

4 g §

4 g §

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta.

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta. *Ennen vuotta 1947 syntyneelle työntekijälle myönnetään kuitenkin osa-aikaeläke edellä mainitulla tavalla aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana hän on täyttänyt 56 vuotta.*

5 §

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen lisätään määrä, joka on eläkkeen perusteena olevasta palkasta 1/8 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 5 c §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 6 a §:ssä tarkoitettu tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuuseläkkeeseen lisätään *osa-aikaeläkkeellä olon ajalta 1/16 prosenttia ja työkyvyttömyyseläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan ja 2 momentin 1 kohdan mukainen määrä* eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 5 c §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 6 a §:ssä tarkoitettu tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

12 §

Eläkelaitosten keskinäinen vastuu eläkkeistä ja kuntoutusrahasta määräytyy sekä eläkkeistä ja kuntoutusrahasta eläkelaitoksille aiheutuvat kulut jaetaan eläkelaitosten kesken, mikäli eläkelaitokset eivät ole toisin sopineet, seuraavasti:

2) sellaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen neljästä viidesosasta, joka on myönnetty 6 a §:ää soveltaen, näihin eläkkeisiin luettuna myös lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain perusteella ehkä saatava eläkkeen osa ja merimieseläkelain 3 a §:n 4 momentissa tarkoitettu, mainitun lain perusteella ehkä saatava eläkkeen osa, mutta ei *tämän lain 5 §:n 6 momentin*

12 §

Eläkelaitosten keskinäinen vastuu eläkkeistä ja kuntoutusrahasta määräytyy sekä eläkkeistä ja kuntoutusrahasta eläkelaitoksille aiheutuvat kulut jaetaan eläkelaitosten kesken, mikäli eläkelaitokset eivät ole toisin sopineet, seuraavasti:

2) sellaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen neljästä viidesosasta, joka on myönnetty 6 a §:ää soveltaen, näihin eläkkeisiin luettuna myös lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain perusteella ehkä saatava eläkkeen osa ja merimieseläkelain 3 a §:n 4 momentissa tarkoitettu, mainitun lain perusteella ehkä saatava eläkkeen osa, mutta ei 4 j §:n eikä 7 g §:n mukaista

mukaista 6 a §:ää soveltaen laskettua määrää, eikä 4 j§:n eikä 7 g§:n mukaista korotusta eikä 9 §:n perusteella eläkkeen alkamisen jälkeen annettuja korotuksia, sekä siitä kuntoutusrahan osasta, joka vastaa 6 a §:ää soveltaen myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä edellä mainitulla tavalla määräytyvää eläkkeen osaa, vastaa yksin se eläkelaitos, jonka toimintapiiriin työntekijä kuului mainitussa pykälässä tarkoitetun työsuhteen perusteella; lisäksi eläkelaitos on vastuussa siitä eläkkeen tai kuntoutusrahan määrästä, joka ministeriön vahvistamien tai antamien perusteiden mukaan on erikseen siirretty eläkelaitoksen vastuulla olevaan eläkkeen osaan 12 a §:n 5 momentin mukaisesti;

korotusta eikä 9 §:n perusteella eläkkeen alkamisen jälkeen annettuja korotuksia, sekä siitä kuntoutusrahan osasta, joka vastaa 6 a §:ää soveltaen myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä edellä mainitulla tavalla määräytyvää eläkkeen osaa, vastaa yksin se eläkelaitos, jonka toimintapiiriin työntekijä kuului mainitussa pykälässä tarkoitetun työsuhteen perusteella; lisäksi eläkelaitos on vastuussa siitä eläkkeen tai kuntoutusrahan määrästä, joka ministeriön vahvistamien tai antamien perusteiden mukaan on erikseen siirretty eläkelaitoksen vastuulla olevaan eläkkeen osaan 12 a §:n 5 momentin mukaisesti;

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2002.

Tämän lain 4 c §:n 12 momenttia sovelletaan myös sellaisiin työttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on sattunut ennen lain voimaantuloa. Jos työntekijällä ei ole ollut oikeutta työttömyyseläkkeeseen sen vuoksi, että hän ei ole täyttänyt 4 c §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista edellytystä sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, eläke myönnetään hakemuksesta tämän lain sekä muilta osin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden työntekijäin eläkelain säännösten mukaisesti hakemista seuraavan kuukauden alusta, kuitenkin aikaisintaan tämän lain voimaantulosta alkaen. Jos mainittu hakemus tehdään kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, työttömyyseläke myönnetään lain voimaantulosta alkaen. Tämän lain 4 §:n 8 momenttia ja 4 e § sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004. Tämän lain 5 §:n 6 momenttia sovelletaan osa-aikaeläkkeeseen, jossa eläketapahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen. Ennen vuotta 1947 syntyneisiin työntekijöihin sovelletaan kuitenkin 5 §:n 6 momenttia sellaisena kuin se on voimassa tämän lain voimaan tullessa.

Tämän lain 12 §:n 1 momentin 2 kohtaa sovelletaan sellaisen osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, joka perustuu 1 päivänä tammikuuta 2003 tai sen jälkeen sattuneeseen eläketapahtumaan.

2.

Laki

lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä helmikuuta 1962 annetun lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) 4 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1264/1999, sekä
lisätään 4 §:ään uusi 7 momentti, sellaisena kuin se on laeissa 935/1972 ja 1483/1995 sekä mainitussa laissa 1264/1999, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 §

Sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Eläketurvakeskus antaa tarkemmat ohjeet tämän momentin soveltamisesta.

4 a §

Sen estämättä, mitä 4 §:n 2 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, 60 vuotta täyttäneellä työntekijällä on oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

4 a §

Sen estämättä, mitä 4 §:n 2 momentissa ja 5 b §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, *ennen vuotta 1944 syntyneellä työntekijällä on 58 vuotta täytettyään* oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä

3.

Laki

merimieseläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 26 päivänä tammikuuta 1956 annetun merimieseläkelain (72/1956) 3 a §:n 2 momentin 2 kohta, 14 c §:n 1 momentti, 15 §:n 5 momentti, 16 §:n 4 momentti ja 22 a §:n 6 momentti,

sellaisina kuin ne ovat, 3 a §:n 2 momentin 2 kohta ja 15 §:n 5 momentti laissa 1268/1999, 14 c §:n 1 momentti laissa 1595/1993 sekä 16 §:n 4 momentti ja 22 a §:n 6 momentti laissa 223/1998, sekä

lisätään 14 b §:ään, sellaisena kuin se on mainituissa laissa 1595/1993 ja 223/1998, uusi 5 momentti, 15 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 1745/1995 ja mainituissa laissa 1268/1999, uusi 9 momentti sekä 15 e §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 52/1985 ja 1346/1990 sekä mainituissa laeissa 1595/1993 ja 1268/1999, uusi 12 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 a §

Tämän lain mukaisen eläkkeen työntekijäin eläkelain vähimmäiseläketurvaa vastaavasta osasta ja kuntoutusrahasta eläkekassa on vastuussa seuraavasti:

2) sellaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen neljästä viidesosasta, joka on myönnetty 12 a §:ää soveltaen, näihin eläkkeisiin luettuna myös työntekijäin eläkelain ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) perusteella ehkä saatavat eläkkeen osat, mutta *ei tämän lain 16 §:n 4 momentin tai 22 a §:n 6 momentin mukaista 12 a §:ää soveltaen laskettua eläkkeen määrää, eikä 25 a §:n eikä 15 d §:n mukaista korotusta eikä 18 §:n perusteella eläkkeen alkamisen jälkeen annettuja korotuksia, sekä siitä kuntoutusrahan osasta, joka vastaa 12 a §:ää soveltaen myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä edellä mainitulla tavalla määräytyvää*

Tämän lain mukaisen eläkkeen työntekijäin eläkelain vähimmäiseläketurvaa vastaavasta osasta ja kuntoutusrahasta eläkekassa on vastuussa seuraavasti:

2) sellaisen työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeen neljästä viidesosasta, joka on myönnetty 12 a §:ää soveltaen, näihin eläkkeisiin luettuna myös työntekijäin eläkelain ja lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelain (134/1962) perusteella ehkä saatavat eläkkeen osat, mutta ei 25 a §:n eikä 15 d §:n mukaista korotusta eikä 18 §:n perusteella eläkkeeseen alkamisen jälkeen annettuja korotuksia, sekä siitä kuntoutusrahan osasta, joka vastaa 12 a §:ää soveltaen myönnetystä työkyvyttömyyseläkkeestä edellä mainitulla tavalla määräytyvää työntekijäin eläkelain vähimmäiseläketurvaa vastaavaa eläkkeen osaa, vastaa yksin eläkekassa; lisäksi

työntekijäin eläkelain vähimmäiseläketurvaa vastaavaa eläkkeen osaa, vastaa yksin eläkekassa; lisäksi eläkekassa on vastuussa siitä eläkkeen tai kuntoutusrahan määrästä, joka ministeriön antamien perusteiden mukaan on erikseen siirretty eläkekassan vastuulla olevaan osaan työntekijäin eläkelain 12 a §:n 5 momentin mukaisesti; *sekä*

eläkekassa on vastuussa siitä eläkkeen tai kuntoutusraha määrästä, joka ministeriön antamien perusteiden mukaan on erikseen siirretty eläkekassan vastuulla olevaan osaan työntekijäin eläkelain 12 a §:n 5 momentin mukaisesti; sekä

14 b §

Sen estämättä, mitä 1 momentin johdantokappaleessa säädetään, ennen vuotta 1947 syntyneellä osa-aikatyöhön siirtyneellä työntekijällä on oikeus saada osa-aikaeläkettä 56 vuoden iän täytettyään mutta ei 65 vuoden iän täyttämisen jälkeen.

14 c §

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta.

14 c §

Osa-aikaeläke myönnetään aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt 58 vuotta, ei kuitenkaan takautuvasti pitemmältä ajalta kuin osa-aikaeläkkeen hakemista seuraavaa kuukautta edeltäneen kuuden kuukauden ajalta. *Ennen vuotta 1947 syntyneelle työntekijälle myönnetään kuitenkin osa-aikaeläke edellä mainitulla tavalla aikaisintaan sitä kuukautta seuraavan kuukauden alusta, jonka aikana hän on täyttänyt 56 vuotta*

15 §

Sen estämättä, mitä 1—4 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, 60 vuotta täytäneellä työntekijällä on oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

Sen estämättä, mitä 1—4 momentissa ja 23 §:n 1 momentissa säädetään täyden työkyvyttömyyseläkkeen saamisesta, ennen vuotta 1944 syntyneellä työntekijällä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläke yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissa olon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään.

Sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään

työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen työntekijän työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Eläketurvakeskus antaa tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

15 e §

Ennen vuotta 1945 syntyneeseen työntekijään, joka ei täytä 1 momentin 1 kohdassa säädettyä edellytystä peruseläkkeen tai muun siihen verrattavan eläkkeen ansaitsemisesta 15 kalenterivuoden aikana, sovelletaan mainitun 15 kalenterivuoden ajan sijasta 20 kalenterivuoden aikaa, jos:

1) työntekijään merimieseläkelain muuttamisesta annetun lain (1268/1999) voimaantulosäännöksen 6 tai 7 momentin mukaan sovelletaan 15 e §:n 3 momenttia sellaisena kuin se oli voimassa sanotun lain voimaan tullessa; tai

2) työntekijä 1 päivänä tammikuuta 2000 -sai työmarkkinatuesta annetun lain (1542/1993) mukaista työmarkkinatukea työttömyyspäivärahan enimmäismäärän täyttymisen vuoksi

Mitä, edellä tässä momentissa säädetään, ei kuitenkaan koske työntekijää, joka ei ole ansainnut työntekijäin eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettua peruseläkettä tai muuta siihen verrattavaa työ- tai virkasuhteeseen perustuvaa eläkettä yhteensä vähintään 15 vuotta. Lyhytaikaisissa työsuhteissa olevien työntekijäin eläkelaisissa tarkoitetuissa työsuhteissa saatujen ansioiden perusteella ansainta-aika otetaan huomioon niin kuin mainitun lain 4 §:n 6 momentissa säädetään.

16 §

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen lisätään määrä, joka on eläkkeen perusteena olevasta palkasta 1/8 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 16 g §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuuseläkkeeseen lisätään osa-aikaeläkkeellä olon ajalta 1/16 prosenttia ja työkyvyttömyyseläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan mukainen määrä eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 16 g §:n 1

aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 12 a §:ssä tarkoitettua tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 22 a §:n 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 12 a §:ssä tarkoitettua tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 2 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

22 a §

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuus- tai työkyvyttömyyseläkkeeseen lisätään määrä, joka on eläkkeen perusteena olevasta palkasta 1/8 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 16 g §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 12 a §:ssä tarkoitettua tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

Osa-aikaeläkettä saaneen työntekijän vanhuuseläkkeeseen lisätään *osa-aikaeläkkeellä olon ajalta 1/16 prosenttia ja työkyvyttömyyseläkkeeseen 1 momentin 1 kohdan ja 2 momentin mukainen määrä* eläkkeen perusteena olevasta palkasta jokaiselta kuukaudelta, jolta työntekijä on saanut osa-aikaeläkettä. Tällöin eläkkeen perusteena olevana palkkana pidetään sitä 16 g §:n 1 momentin mukaista ansiotulojen erotusta, jonka perusteella työntekijän osa-aikaeläke on ensimmäisen kerran määrätty. Jos osa-aikaeläkkeen rinnalla tehdystä osa-aikatyöstä tulevaan eläkkeeseen luetaan mukaan 12 a §:ssä tarkoitettua tulevalta ajalta karttuva eläke, tältä ajalta karttuu eläkettä 3 momentin mukaisesti myös edellä tarkoitettusta ansiotulojen erotuksesta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2002.

Tämän lain 3 a §:n 2 momentin 2 kohtaa sovelletaan sellaisen osa-aikaeläkkeen jälkeen myönnettävään työkyvyttömyyseläkkeeseen, joka perustuu 1 päivänä tammikuuta 2003 tai sen jälkeen sattuneeseen eläketapahtumaan.

Tämän lain 15 §:n 5 ja 9 momenttia sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004.

Tämän lain 15 e §:n 12 momenttia sovelletaan myös sellaisiin työttömyyseläkkeisiin, joissa eläketapahtuma on sattunut ennen lain voimaantuloa. Jos työntekijällä ei ole ollut oikeutta työttömyyseläkkeeseen sen vuoksi, että hän ei ole täyttänyt 15 e §:n 1 momentin 1 kohdan mukaista edellytystä sellaisena kuin se on tämän lain voimaan tullessa, eläke myönnetään hakemuksesta tämän lain sekä muilta osin tämän lain voimaan tullessa voimassa olleiden merimieseläkelain säännösten mukaisesti hakemista seuraavan kuukauden alusta,

kuitenkin aikaisintaan tämän lain voimaantulosta alkaen. Jos mainittu hakemus tehdään kuukauden kuluessa tämän lain voimaantulosta, työttömyyseläke myönnetään lain voimaantulosta alkaen. Tämän lain 16 §:n 4 momenttia ja 22 a §:n 6 momenttia sovelletaan osa-aikaeläkkeeseen, jossa eläketapahtuma sattuu lain voimaantulon jälkeen. Ennen vuotta 1947 syntyneisiin työntekijöihin sovelletaan kuitenkin 16 §:n 4 momenttia ja 22 a §:n 6 momenttia sellaisina kuin ne ovat voimassa tämän lain voimaan tullessa.

4.

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 8 päivänä kesäkuuta 1956 annetun kansaneläkelain (347/1956) 20 §:n 1 momentin 2 kohdan c alakohta ja 22 a §:n 1 momentin johdantokappale, sellaisina kuin ne ovat laissa 1271/1999, sekä lisätään 22 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 697/1964, 1487/1995, 837/1998 ja 70/2002, uusi 7 momentti sekä 22 c §:ään, sellaisena kuin se on laissa 53/1985 ja mainitussa laissa 1271/1999, uusi 4 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 §
Kansaneläkkeenä maksetaan:

2) työkyvyttömyyseläkettä;

c) yksilöllisenä varhaiseläkkeenä 22 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa 60 mutta ei vielä 65 vuotta täyttäneelle vakuutetulle; tai

20 §
Kansaneläkkeenä maksetaan:

2) työkyvyttömyyseläkettä;

c) yksilöllisenä varhaiseläkkeenä 22 a §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa *ennen vuotta 1944 syntyneelle henkilölle hänen täytettyään 58 mutta ei vielä 65 vuotta; tai*

22 §

Sen lisäksi, mitä tässä pykälässä säädetään työkyvyn alentumisen arvioinnissa huomioon otettavista tekijöistä, 60 vuotta täyttäneen henkilön työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta. Kansaneläkelaitos antaa

tarkempia ohjeita tämän momentin soveltamisesta.

22 a §

Sen estämättä, mitä 22 §:ssä säädetään, 60 vuotta täyttäneellä vakuutetulla on oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, huomioon ottaen sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissaolon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään. Eläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että vakuutettu on joko lopettanut ansiotyön tai että hänen ansiotulonsa voidaan arvioida kuukaudessa työntekijän eläkelain 1 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella sovellettavaa määrää pienemmäksi. Työn lopettamisen tai ansiotulojen vähentymisen tulee olla tapahtunut aikaisintaan 360 päivää ennen yksilölliseen varhaiseläkkeeseen tai työntekijän eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien mukaiseen osaeläkkeeseen oikeuttavan työkyvyttömyyden alkamista. Tällöin jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta vakuutettu on saanut:

22 a §

Sen estämättä, mitä 22 §:ssä säädetään, ennen vuotta 1944 syntyneellä henkilöllä on 58 vuotta täytettyään oikeus saada työkyvyttömyyseläkettä yksilöllisenä varhaiseläkkeenä, jos hänen työkykynsä, ottaen huomioon sairaus, vika tai vamma, ikääntymiseen liittyvät tekijät, ammatissaolon pitkäaikaisuus, hänelle työstä aiheutunut rasittuneisuus ja kuluneisuus sekä työolosuhteet, on pysyvästi siinä määrin alentunut, ettei hänen kohtuudella voida edellyttää enää jatkavan ansiotyötään. Eläkkeen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että vakuutettu on joko lopettanut ansiotyön tai että hänen ansiotulonsa voidaan arvioida kuukaudessa työntekijän eläkelain 1 §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella sovellettavaa määrää pienemmäksi. Työn lopettamisen tai ansiotulojen vähentymisen tulee olla tapahtunut aikaisintaan 360 päivää ennen yksilöllisen varhaiseläkkeen tai työntekijän eläkelain 8 §:n 4 momentissa tarkoitettujen lakien tai eläkesääntöjen mukaiseen osaeläkkeeseen oikeuttavan työkyvyttömyyden alkamista. Tällöin jätetään huomioon ottamatta päivät, joilta vakuutettu on saanut:

22 c §

Poiketen siitä, mitä 3 momentissa säädetään, työttömyyseläke myönnetään työntekijän eläkelain 4 c §:n 12 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa työttömyyseläkkeen hakemista seuraavan kuukauden alusta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 2002. Tämän lain 20 §:n 1 momentin 2 kohdan c alakohtaa ja 22 a §:n 1 momenttia sovelletaan 1 päivästä tammikuuta 2004.

Laki

työaikalain 2 ja 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 9 päivänä elokuuta 1996 annetun työaikalain (605/1996) 2§:n johdantokappale
sekä
lisätään 15 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 64/2001, uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta. Tätä lakia ei sovelleta:

Ehdotus

2 §

Poikkeukset soveltamisalasta

Tätä lakia ei sovelleta, lukuun ottamatta sen 15 §:n 3 momenttia:

15 §

Lyhennetty työaika

Jos työntekijä siirtyäkseen osa-aikaeläkkeelle haluaa tehdä säännöllistä työaikaa lyhyemmän ajan työtä, työnantajan on pyrittävä järjestämään työt niin, että työntekijä voi tehdä osa-aikatyötä. Työajan lyhentäminen toteutetaan työnantajan ja työntekijän sopimalla tavalla ottaen huomioon työntekijän tarpeet sekä tuotanto- ja palvelutoiminta.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2003.